

Ze staan er al honderden jaren. Maar over werking en doelmatigheid van de paalhoofden aan de kust zijn deskundigen het nog steeds oneens. Wél duidelijk is dat ze tot het Zeeuws cultureel erfgoed gerekend kunnen worden. Pauline van Lynden werkte vijf jaar aan een boek erover, *Donkere Palissaden*. Met dagboeknotities, de geschiedenis van de paalhoofden, enkele fraaie historische kaarten en vooral veel verrassende foto's.

foto's uit besproken boek

Paalhoofden als wachters aan zee

door **Rinus Antonisse**

Tegenwoordig geeft Rijkswaterstaat de voorkeur aan het opspuiten van zand om de kustlijn vast te houden. Onze voorouders beschikten

niet over vaartuigen en materiaal om dat te doen. Ze verzonnen iets anders om de afkalving tegen te gaan. Op de Zeeuwse stranden, met name die op Walcheren, verschenen in de zestiende eeuw lange rijen palen.

Pauline Everts, barones Van Lynden, kent de paalhoofden van jongs af aan. Ze bracht vele vakanties door in het familiehuis aan de Veerse Markt. Het idee om wat met de paalhoofden te doen, ontstond pas toen ze daar werkte aan

haar veel geprezen boek *Rajasthan* (beelden en woorden over India). Haar hoofd leegblazend op het strand, was het alsof ze de paalrijen voor het eerst bewust zag. En erdoor gegrepen werd. Niet alleen als foto- en tekenobject, ook als een systeem van kustbescherming dat verbonden is met de hele geschiedenis van Walcheren en zelfs van de Nederlandse kust. Onverwacht werden de zwarte palissaden, zoals dichter Jan Prins ze noemde, haar centrum van de wereld en het onderwerp van een nieuw boek. Daaraan is af te zien dat Van Lynden vele malen, in alle tijden van het jaar, de paalhoofden bezocht en ze vanuit talloze invalshoeken in beeld bracht. Als verdedigingswerk tegen golfaanvallen, als kunstwerk (dat onder anderen Piet Mondriaan inspireerde), als woonplek voor dieren, als speelobject van strandbezoekers. Het levert een groot aantal inspirerende foto's op, die uitnodigen de paalhoofden met andere ogen te bekijken. Oude afbeeldingen en historische kaarten voegen wat extra's toe.

Gegrepen door haar onderwerp verdiepte Van Lynden zich uitvoerig in de geschiedenis van de paalhoofden. Ze las talloze publicaties, onder meer van ooit befaamde waterbouwers als Andries Vierlingh en Abraham Caland. Ook raakte ze in gesprek met oudere en jongere Walchenaren. Hierdoor gaat het bijzondere karakter van deze kustbescherming meer leven. Op het strand maakte Van Lynden dagboeknotities en schetsen en die geven het boek een persoonlijke sfeertekening mee. Het is haar eerbetoon aan de houtenpalenrijen, waarvan er één de naam van een voorvader kreeg (het Van Lyndenshoofd bij Westhove).

Door de eeuwen heen is geëxperimenteerd met hoogte, lengte, onderlinge afstand en constructieve oplossingen van de paalhoofden. Zo kon het gebeuren dat begin 19e eeuw alle paalhoofden aan de noordkant van Walcheren werden afgezaagd (verkocht als brandhout) en vervangen werden door stenen pieren. Die waren geen succes en de palen keerden terug. Nu zijn er opnieuw plannen om een aantal paalhoofden te vervangen door stenen dammen. Van Lynden daarentegen heeft de paalhoofden lief. Zij noemt ze een mooi voorbeeld van vindingrijkheid voor andere kustgebieden ter wereld waar erosie toeslaat. Haar boek beschouwt ze niet als een pleidooi voor het behouden van de wachters aan zee. Nochtans is maar één conclusie mogelijk: de paalhoofden zijn het waard om te behouden.

Donkere palissaden. Over de paalhoofden in Zeeland. Tekst en fotografie Pauline van Lynden. Uitgeverij Stichting Visueel Legacy, Doorn. Engelstalige versie A Resistant Force, when man meets the sea. Prijs 45 euro; 300 pagina's.

De auteur signeert haar boek zaterdag 3 november in De Koperen Tuin te Goes (vanaf 14.00 uur).

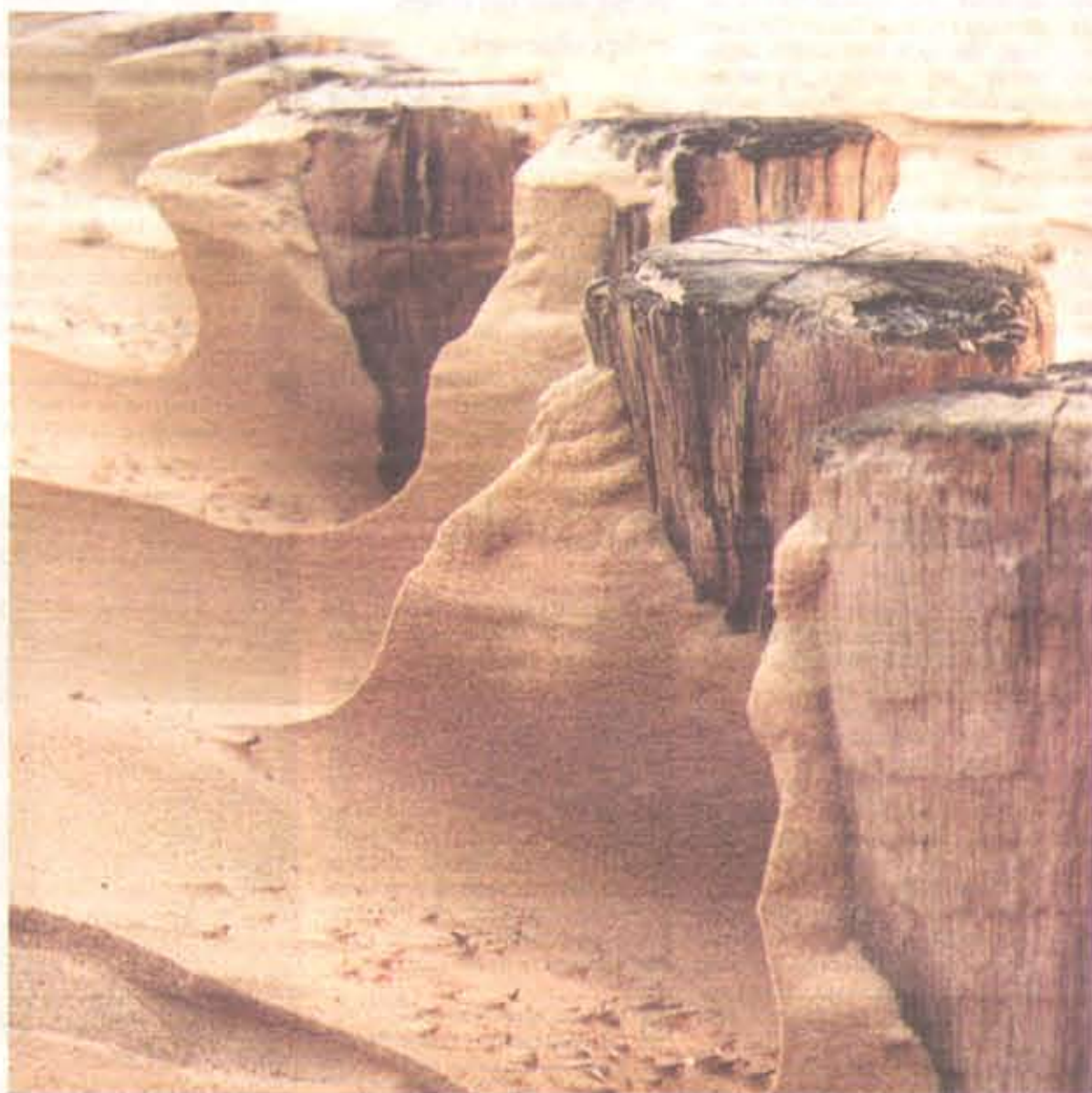
Foto's uit het boek worden van 31 oktober tot 3 december 2007 tentoongesteld in De Drukkerij te Middelburg. In het Zeeuws Maritiem Museum in Vlissingen zijn vanaf 2 november een jaar lang foto's van de paalhoofden te zien.

„Vanaf een hoog duin lijken de rijen palen net marcherende soldaten op weg naar zee - of naar de duinen, het hangt ervan af hoe je kijkt. Van dichtbij openbaart zich een veel kwetsbaarder omgeving. Allerlei interessants klampt zich aan het hout vast: pokken, vislijn, stukjes net. Op sommige plaatsen kun je met gemak tussen de palen door lopen, elders staan ze zo dicht op elkaar, dat ze bijna in elkaar opgaan. Sommige palen zien er bejaard en versleten uit en hebben een haast menselijke uitdrukking.”

(uit hoofdstuk 'Een lange wandeling')

„Dikke trossen mosselen met witte pokken op hun paarse schelpen hangen aan het hout. Naast mij vechten ronde alikruikken voor een plek tussen de algen. Een kleine krab kruipt omhoog. Platte witte oesterschelpen zien eruit als vastglijmde schotelletjes: het schijnt dat de Japanse oester oprukt en met zijn scherpe randen de mossel verdringt. Contrasterende kleuren zeewier en plukken blaaswier vormen glimmende zwarte plekken op de kolossale stenen verderop.”

(uit hoofdstuk 'Steeds in beweging')

Bijna 100.000 palen bewaken de Walcherse kust

- Er staan 159 paalhoofden op de kust van Walcheren, met totaal 98.970 palen.
- Ongeveer 9000 meter horizontale balken houden de palen bijeen, aangevuld met circa 120.000 kubieke meter stenen bermen.
- Jaarlijks zijn ongeveer 1200 palen aan reparatie toe. Dat komt niet rond, omdat palen soms door zandsuppleties moeilijk te bereiken zijn. Per jaar worden 600 palen vervangen.

